

אמר ליה אילפא: הא ברייתא מני —

א-ו רבי מאיר במשנתנו, היא! דאמר "מצוה לקיים דברי המת". ולכן עלינו לחשוב תמיד מה היה רצון הנפטר.

אמר רב חסדא, אמר מר עוקבא: הלכתא, בין שאמר "תנו שקל", ובין שאמר "אל תתנו אלא שקל", נותנין להם כל צורכם.

ומקשינן: מדוע כשאמר — "אל תתנו להם אלא שקל" נותנים להם כל צורכם? הא קיימא לן הלכה כרבי מאיר, דאמר "מצוה לקיים דברי המת",⁽¹⁰⁰⁾ והרי המת צוה לתת להם רק שקל לשבוע ולא יותר!?

ומשינין: הני מילי שיש לנו להקפיד על מילוי דבריו, בצואתו אודות מילוי אחרניתא [בענינים אחרים בעלמא]. אבל בהא, בענין מזונות בניו, מינח ניהא ליה לאביהם המת שיתנו להם כל צרכם. והא דאמר הכי ["אל תתנו להם אלא שקל"], לזרוזינהו הוא דאתא. שלא יתעצלו בחיפוש אחר מזונותיהם.

תנן התם: הפעוטות, מקחן מקח וממכרן מכר במטלטלים. אבל בקרקעות לא, עד שיביא שתי שערות. ואם בא למכור נכסי אביו שנפלו לו בירושה, אינו יכול למוכרם עד שיהיה בן עשרים.

אמר רפרם: לא שנו שיכולים הפעוטות

למכור בעצמם את מטלטליהם אלא שאין שם אפוטרופוס שאחראי למחייטם.

אבל אם יש שם אפוטרופוס, אין מקחן מקח ואין ממכרן מכר.

ממאי [מנין למד רפרם את דבריו]?

מדקתני במשנתנו — "אין מעשה קטנה כלום". ועל כרחך משום שיש שם אפוטרופוס.

ומקשינן: דלמא היכא דאיכא שלישי שאני? כיון שפירש האב בפירוש מה יעשה השלישי ברכוש, אין לנו לשנות מכך. אך באפוטרופוס שלא צוהו האב בפירוש מה יעשה ברכוש, דילמא יכולים הפעוטות למכור, שהרי אף האפוטרופוס ימכור לבסוף לצורך מזונותיהם, ואין זה שינוי מצות המת!?

ומשינין: אם כן, שהטעם במשנה הוא משום שנצטוה השלישי מה לעשות ברכוש, ליתני "אבל בקטנה — יעשה שלישי מה שהושלש בידו".

מאי, מדוע נקטה המשנה בלשון "אין מעשה קטנה כלום"?

שמע מינה, שאפילו בעלמא, כל מקום שיש אפוטרופוס — אין מעשה קטנים כלום!

הדרן עלך פרק מציאת האשה

השליש את המעות ביד שלישי. וכן אם מת הנותן בחיי המקבל. אבל בלאו כי אין מצוה לקיים דבריו. אך אם צוה כשהיה שכיב מרע — בכל ענין יש לקיים דבריו.

לפלוני", אם היה הראשון ראוי ליורשו, אין לשני כלום. ועיין בשיטמ"ק.

100. כתבו התוספות, שגם אם צוה בעודו בריא, ומת, מצוה לקיים דבריו. ברם, כל זה רק אם

פרק המדיר

פתיחה לפרק המדיר את אשתו

לעיל, במהלך המסכת, התבאר חובי הבעל כלפי אשתו, ובהם חיובו לקיים מצות עונה, חיובו לזון את אשתו, ולהלבישה, וחיובים נוספים.

כמו כן, התבאר, שהבעל המורד מלקיים את חיוביו כלפי אשתו, קנסוהו חכמים שיוסיף על כתובתה שלשה דינרים בכל שבוע, עד ששה חדשים. ואם עמד במרדו, יוציא ויתן כתובה.

אך דוקא במורד, המתחמק מלקיים חיובו כלפי אשתו, התעסקו עמו חכמים, אולי יחזור ממרדו, ויקיימה תחתיו. אך אם הוא אינו מתחמק, אלא מודיע במפורש – "איני משמש עמה", או "איני זן אותה", חייב הוא להוציאה מיד, וליתן לה כתובתה.

ואם הדיר את עצמו בנדר מהנאת תשמיש המיטה, הרי כיון שכעת אינו מורד מדעתו, אלא אסור לו לבעול אותה מחמת נדרו, נתנו לו חכמים קצבה: שבוע לבית שמאי, או שבועיים לבית הלל. ויתר מכן, יוציא, ויתן כתובה.

והטעם לשיעור הקצבה – כיון שאף באשה

רגילה תיתכן אפשרות שלא תבעל לו שבוע, כגון בנדה, או שבועיים, ביולדת, הרי אין כאן הפקעה גמורה של חיובי האישות שמחוייב לה הבעל. אך בבמקום שיש הפקעה גמורה של חיובי האישות, עליו להוציאה מיד.

וכמו כן, לאו דוקא כשמונע ממנה דבר שהוא מחוייב לה, אלא אם אינו מאפשר לה לחיות כראוי, כגון שמונע ממנה תכשיטים, חייב הוא להוציאה מיד.

וגם במניעה זו, אם אינו מונע אותה מדעתו, אלא "איסורא רמיא עליו", כגון שנדר נדר באופן שאינו מאפשר לה תכשיטים, נתנו לו חכמים קיצבה, באופן שלא תהיה הפקעה גמורה.

ובנידון זה עסקינן בפרקין – כאשר מונע מאשתו את חיוביו כלפיה, או שמונע ממנה לחיות כראוי, על ידי נדר, מהי הקצבה שקצבו לו חכמים שיכול להשהותה תחתיו.

מתניתין:

המדיר את אשתו מליהנות לו, היינו שאסר עליה באיסור נדר ליהנות מנכסיו⁽¹⁾, ואינו יכול לזונה – כיצד הוא יקיים את חיוב

1. רש"י פירש – שהאומר לאשתו "מדיר אני אותך מהנאתי", יש במשמעות הלשון גם שהדירה מתשמיש המיטה, אלא שלא חל הנדר לגבי תשמיש, כיון שהבעל משועבד לקיים חיוב עונה.

והקשו עליו התוספות – אם כן, לפי תירוץ הגמרא לקמן, שמשנתנו עוסקת כשהדירה בעודה ארוסה, ולכן חל הנדר גם על המזונות

שמשועבד לה, כיון שבשעה שנדר עדיין לא היה משועבד, אם כן מדוע לא יחול הנדר גם על תשמיש המיטה? הרי בשעה שנדר עדיין לא היה משועבד לתשמיש המיטה?

ולכן בארו התוספות, שלשון "להנות" משמעה רק הנאת ממון ולא תשמיש המיטה. וליישב את שיטת רש"י, כתב הגאון רבי עקיבא איגר, שיש לחלק בהדירה ועודה ארוסה

המזונות המוטל עליו(2)?

עד שלשים יום(3), יעמיד פרנס. היינו שלח שיפרנסה.

ובגמרא יבואר כיצד התירו לו לזונה על ידי

שלית, הלא השליח בא מכחו, והיא נהנית ממנו.

יתר מיכן, יוציא(4), ויתן כתובה. והטעם — יבואר בגמרא.

כהנאה, כמו שאין הלוה יכול לאסור את הנאתו על המלוה, כיון שבמה שחייב לו אינו נחשב כהנאה?

אלא יש לאמר, שמדובר כשאסר את הנאת נכסיו עליה, ולא את הנאת גופו, ובזה יכול לאוסרה.

אך ברש"י מבואר שמדובר כשאסר את הנאתו עליה, ולכן גם תשמיש המיטה בכלל הנאתו, ושוב הדרא קושיין לדוכתא, מדוע נאסרת ליהנות מנכסיו, הלא אין זו הנאה במה שמחוייב לה?

וכן לדעת התוספות שאוסר את הנאת נכסיו עליה, יש לעיין מדוע צריך לזונה על ידי פרנס הלא אם יקנה נכסים חדשים יכולה ליהנות מהם, כיון שאינו יכול לאסור נכסים שעדיין לא באו לידו כיון שאין אדם אוסר דבר שלא בא לעולם? ועיין באבני מילואים (סימן ע"ב סק"ב) שהעמיד באופן שהדיר את גופו להנאת נכסים, שאז נאסרים גם הנכסים העתידים לבא לעולם. יעויין שם.

3. ובגמרא נחלקו האמוראים האם מדובר כשנדר מראש שלשים יום בלבד, או דילמא, אף כשנדר לעולם ממתנינים לו שלשים יום שמא ימצא פתח לנדרו.

4. ונחלקו הראשונים, האם כופים את הבעל להוציא, או רק כופים בדברים על ידי שמכריזים עליו שהוא עברין.

ולעניין הלכה אין כופים מספק, כיון שגט המעושה שלא כדין [—דהיינו, גט שהוצא בכפייה שלא כדין] פסול. תוספות.

בין תשמיש המיטה לחיוב מזונות. לפי שחיוב מזונות הוא חיוב המתחדש בשעת הנישואין, ועד שלא נשאה אין הוא מחויב כלל במזונות, ולכן חל הנדר בשעת האירוסין.

מה שאין כן בחיוב תשמיש המיטה, כבר בשעת האירוסין חל עליו חיוב עונה לאחר הנישואין, כמו "מהיום ולאחר שלשים יום", ולכן כבר כעת הוא משועבד לה, ואינו יכול להדירה ממנו.

ובעצם דברי רש"י, הקשה הרש"ש — אם לשון "ליהנות" כוללת בתוכה גם חיוב עונה, אלא שאין הנדר יכול לחול על עונה, אם כן הרי הנדר הותר מקצתו, וקיימא לן במסכת נדרים ש"נדר שהותר מקצתו הותר כולו", ואף לגבי ממונות יותר הנדר?

ותירץ, על פי דברי ה"שער המלך" (פרק יב הלכה י מהלכות נדרים) שדין "נדר שהותר מקצתו הותר כולו", שייך רק אם הוא בעלים לנדרו על הכל, אלא שיש סיבה צדדית להחזיר חלק מן הנדר,

כגון — אם ראה קבוצת אנשים ואמר "קונם הנאת נכסי מהם" ונמצאו אביו ואחיו בתוכם, אזי אומרים — כיון שודאי לא היתה כונתו להדיר את אביו מנכסיו, הרי מתוך שהותר הנדר לגבי אביו, הותר גם לגבי כולם,

אך בנידון דידן, שאין בכחו כלל לנדרו על תשמיש המיטה, לא שייך לומר "נדר שהותר מקצתו הותר כולו".

2. הקשה בתוספות רע"ק אייגר (נדרים ריש פרק ה'), מדוע האשה אסורה ליהנות מנכסיו, אף אם חל הנדר, הלא במה שחייב הוא לה אינו נחשב

רבי יהודה אומר: בישראל, שאם יגרשנה יכול לחזור ולישאנה, חדש אחד — יקיים. ושנים — יוציא, ויתן כתובה. וכדעת תנא קמא. ובגמרא יבואר במה נחלקו.

אך בכהן שאינו יכול להחזיר את גרושתו, נתנו לו חכמים זמן מרובה, כדי שיוכל להתחרט בינתיים ולהפר את נדרו,

ולכן, שנים — יקיים, ורק לאחר שלשה חדשים — יוציא ויתן כתובה.

המדיר את אשתו, שלא תטעום אחד מכל הפירות ויכול יכול לאסור עליה כל פירות שבעולם, על אף שאין אדם יכול לאסור את חברו בדבר שאינו שלו, בכגון שנדרה היא שלא לאכול אחד מכל הפירות, והוא קיים לה את נדרה⁽⁵⁾.

ולכן לדעת תנא קמא — יוציא ויתן כתובה⁽⁶⁾, לאלתר. ואין לנו להמתין בזה שלשים יום, כיון שאם היא רוצה שיוציאנה, לא תבקש פתח לנדרה. ורק היכן שנדר הבעל יש לנו להמתין עד שימצא פתח לנדרו⁽⁷⁾.

רבי יהודה אומר: בישראל, שיכול להחזירה אם תתגרש —

יום אחד⁽⁸⁾ — יקיים, שנים — יוציא ויתן כתובה.

ובכהן, שאין הוא יכול להחזיר גרושתו —

שנים, יקיים. שלשה, יוציא ויתן כתובה.

וכן המדיר את אשתו שלא תתקשט באחד מכל המינין, וכגון שנדרה היא וקיים לה את נדרה — יוציא לאלתר, ויתן כתובה.

רבי יוסי אומר: בנשים עניות, יוציא ויתן כתובה, רק באופן שלא נתן קצבה. היינו שנדרה שלא תתקשט לעולם, וקיים לה את נדרה.

ובנשים בעשירות, שדרכן להתקשט לעיתים מזומנות, די בכך שנדרה לשלשים יום, וקיים לה את נדרה, כדי לחייבו להוציאה.

7. יתבאר יותר בעז"ה בסוגיית הגמרא לקמן עא א.

8. יש לדון בדברי רבי יהודה, שאמר "בישראל, יום אחד יקיים" האם כוונתו לחלוק על דברי תנא קמא שאמר "יוציא לאלתר", וחידיש רבי יהודה שמשהין אותו יום אחד, או דילמא כוונתו גם כן שיוציא לאלתר.

ומדברי התוספות לקמן (עא ב ד"ה כגון) משמע, שנחלקו תנא קמא ורבי יהודה האם מגרש לאלתר או לאחר יום אחד.

5. כך הבאור לדעת שמואל הנזכרת לקמן (עא א), וההלכה כמותו. ולדעת רב הנזכרת שם — יש להעמיד באופן שאמר "תאסר הנאת תשמישך עלי לעולם, אם תאכלי אחד מכל הפירות שבעולם", ואז אם תאכל אחד מכל הפירות מיד תאסר בתשמיש, ויהיה עליו לגרשה.

6. ואם תאמר — מה תרויח על ידי שיוציאנה, הלא בין כה וכה תהא אסורה באכילת הפירות? ויש לומר — כגון שנדרה שלא תאכל אחד מכל הפירות בעודה תחתיו. (תוספות לקמן עא א ד"ה שנדרה בסופו).

גמרא:

לשיעבודיה.

והכא נמי, כשהדירה מנכסיו, כיון דמשועבד לה לזונה, לאו כל כמיניה דמפקע לה לשיעבודה.

ואם כן, מדוע חל הנדר, וחייב לזונה רק על ידי פרנס (11)?

ומתרצת הגמרא: אלא, מתוך שיכול לומר לה "צאי מעשה ידיך במזונותיך", היינו קחי את מעשי ידיך השייכים לי במקום מזונותייך —

נעשה כאומר לה כשמדירה מנכסיו — "צאי מעשה ידיך במזונותיך" (12), כיון שודאי על

במשנה מבואר, שאם הדירה מנכסיו חל הנדר, ואינו יכול לזונה.

ומקשינן: וכיון דמשועבד לה למזונות, היכי מצוי מדיר לה (9)? וכי כל כמיניה [כיצד יש בכוחו] דמפקע לה לשיעבודה (10)?

והרי תנן: האשה שאמרה לבעלה — "קונם שאיני עושה לפיך", כלומר — אסרה את מעשי ידיה על בעלה, אינו צריך להפר את נדרה, כיון שאין הנדר חל בדבר שמשועבדת לו.

ומדייקת הגמרא: אלא, כיון דמשועבדא ליה למעשי ידיה, לאו כל כמיניה דמפקע ליה

חל הנדר, משום שמשועבד לה, הלא לדין "קונמות מפקיעים מידי שיעבוד"? וה"פני יהושע" כתב לתרץ — שהסיבה שקונמות מפקיעים מידי שיעבוד היא משום שיכול לסלק את השיעבוד בזווי, ולכן הנדר חל על הנכסים, אבל בתשמיש, הרי גופו עצמו משועבד לה, ואינו יכול לסלקו באופן אחר, ולכן אין הנדר יכול להפקיע שיעבוד זה.

11. התוספות הקשו — מדוע אין להעמיד את משנתנו באופן שאמר לה — "יאסר הנאת תשמישך עלי אם אזורך", ואז אינו מתנה על מה שמשועבד לה?

ותרצו — שאם כן לאחר שלשים יום תהנה מנכסיו, ויהא חייב לגרשה לאחר שבוע לדעת בית הלל או שבועיים לבית שמאי, כדין האומר לאשתו "יאסר הנאת תשמישך עלי".

ובמשנה נאמר שחייב לגרשה אחר שלשים יום.

12. ויש להקשות — הלא כשאומר לה "צאי מעשי ידיך במזונותייך", הרי כאילו גבתה את

9. הקשה הרשב"א — מדוע אינו יכול להדירה מנכסיו, הלא יכול לקיים את שיעבודו אליה על ידי פרנס? ויעויין שם במה שנדחק ליישב.

והאחרונים תרצו — שכאשר זנה על ידי פרנס לא נחשב שמקיים את חיובו כלפיה, כיון שמחוייב לזונה בעצמו, ועל ידי פרנס, נחשב כאילו קיבלה מתנה מאחר,

אלא עד שלשים יום תקנו שלכל הפחות יאכילנה על ידי פרנס, אבל אינו מקיים בכך את חיובו כלפיה. ולכן אין הנדר חל על הנכסים.

10. הר"ן העמיד את סוגייתנו לדעת הרמב"ם, כמאן דאמר — "אין קונמות מפקיעים מידי שיעבוד". אבל למאן דאמר "קונמות מפקיעים מידי שיעבוד", לא קשיא היאך הוא מדירה, כיון שנדרו מפקיע מידי שיעבוד.

ומכל מקום אם נדרה היא להפקיע את מעשי ידיה מבעלה לא יחול הנדר כיון ש"אלמוה רבנן לשיעבודה דבעל".

והקשה עליו המשנה למלך — אם כן מדוע פסק הרמב"ם שאם הדירה מתשמיש המיטה לא